

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської мови

Дипломна робота

магістра

з теми **«ОБРАЗ ХРАМУ В ТВОРЧОСТІ В. ГОЛДІНГА»**

Виконала: студентка 2 курсу

групи Ang1p-M19z

спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська))

ВАЛЕРСЬКА КАТЕРИНА СЕРГІЙВНА

Керівник

ШАПОВАЛ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА,

кандидат філологічних наук

Рецензент

СТАХНЮК

НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,

кандидат філологічних наук

Кам'янець-Подільський – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОБРАЗ ХРАМУ ЯК ЛІТЕРАТУРНО–КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ	8
1.1. Кореляція понять «художній образ» – «архетипний образ» – «міфологічний образ» у сучасному літературознавстві.....	8
1.2. Функціонування поняття образу храму в історії культури	14
1.2.1 Своєрідність образу античного храму	19
1.2.2 Своєрідність образу готичного храму	21
РОЗДІЛ 2. ОБРАЗ ХРАМУ У ТВОРЧОСТІ В. ГОЛДІНГА.....	26
2.1 Храм як центральний образ роману В. Голдінга «Шпиль».....	26
2.1.1 Поетика і проблематика роману «Шпиль».....	26
2.1.2 Символіка образу храму в романі «Шпиль».....	35
2.2 Своєрідність функціонування образу античного храму в романі В. Голдінга «Подвійний язик».....	58
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Творчість англійського письменника, лауреата Нобелівської премії з літератури 1983 року, Вільяма Голдінга пов'язана з особливою епохою в історії європейської цивілізації: це друга половина ХХ століття, період після двох світових війн, коли суспільство опинилось перед необхідністю усвідомлення пережитих трагедій. Уроки фашизму поставили питання про переосмислення історичних перспектив та гуманістичних цінностей західноєвропейської культури. За майже 40 років творчої діяльності В. Голдінг видав 12 романів, перший з яких, «Володар мух», приніс йому всесвітнє визнання і зайняв місце серед найяскравіших творів світової літератури ХХ століття. Романи письменника, за визначенням Нобелівського комітету: «з ясністю реалістичного оповідального мистецтва в поєднанні з різноманіттям і універсальністю міфу допомагають досягнути умови існування людини в сучасному світі» [79].

Світ В. Голдінга – складний та суперечливий, у якому людина постійно бореться з навколишніми ворожими силами та зі своїм внутрішнім світом. Герой не знає на що сподіватися, він тільки може покласти на себе самого, тому робить свій вибір самотужки. Протиріччя, на думку Голдінга, закладено в двоїстій природі людини, в якій завжди сперечаються раціональне та ірраціональне начала. Світ, що постає в творах англійського письменника, – похмурий, дисгармонійний, драматично приголомшений, в якому майже немає місця щастю, любові, простим людським радощам. Складність закладена вже у багатоаспектності основної проблеми, яку досліджує митець. Вся увага письменника зосереджується на людині та її зв'язку із навколишнім світом. Його художній світ відрізняється наявністю постійних архетипних образів, тенденцій до конструювання сталої моделі світу, що базується на антитезі. Всі елементи цієї моделі стають змістовними, але структуротворчу функцію в ній виконують насамперед категорії простору та часу, міфу та символу.

Наявність певного локалізованого простору, що обмежує зовнішній вплив і тим самим перетворюється на ідеальний експериментальний майданчик, є характерним для багатьох романів Вільяма Голдінга. Зокрема, в романах «Володар мух» і «Злодюжка Мартін» таким експериментальним майданчиком є острів. У романах «Шпиль» (1964) та «Подвійний язык» (1995) Голдінг обирає місцем дії не просто локалізований простір, а простір, який сам по собі володіє цілком пізнаваною символікою, без звернення до якої стає неможливим розкриття філософського плану романів, так званого морального уроку, який переховується за подією канвою твору. Центральним просторовим образом обох романів стає Храм: середньовічний готичний собор в романі «Шпиль» та давньогрецький Храм Аполлона в Дельфах у романі «Подвійний язык».

Роман «Шпиль» присвячений філософському питанню про суперечність між суб'єктивними прагненнями людини і об'єктивними результатами його діяльності, між наміром і реальними можливостями, між усвідомленням трагізму та морального прозріння. У цьому письменник бачить заставу можливого подолання людиною протиріччя між суб'єктивними намірами і об'єктивним ходом речей. Разом із тим «Шпиль» – це хвилююча розповідь про прагнення настоятеля собору Джосліна за будь-яку ціну прикрасити собор шпилем, який би височів над околицею, і водночас – це притча про людську гординю, коли людина заради слави ладна пожертвувати не лише своїм життям, а й долями інших людей. Урешті-решт із «Божого задуму» шпиль перетворюється у «божевілля Джосліна», а згодом і в «злочин Джосліна». Глибоко метафоричним є фінал роману: Джослін, помираючи, крізь розчинене й осяяне вікно бачить свій витвір. Шпиль, вибудований на людських життях, на гріхах і стражданнях, наче з'єднає землю і небо, стаючи символом душі Джосліна.

«Подвійний язык» – останній, незавершений роман письменника, який навіть не встиг отримати назву, і видавцям довелося обирати не лише назву, а й варіант редакції, який найточніше б відповідав авторському задуму.

Місцем дії роману, що завершує творчість письменника і відбиває його спроби проникнути в таємницю Слова, стає Храм Дельфійського оракулу в часи розквіту класичної античності, куди ще в дитинстві прямує Арієка, головна героїня твору, яка має зайняти місце Піфії – жриці, устами якої промовляють боги.

Творчість В. Голдінга завжди знаходилась під прискіпливим поглядом літературознавців. Перші монографічні дослідження з'явилися ще у 1960-х роках, їх автори, на основі аналізу ранніх творів письменника, визначали загальні тенденції і намагалися подати цілісну концепцію його творчості. Це роботи англійського дослідника К. Пембертона, американських – Б. Діка, Б. Олдсі, С. Вайнтрауба, С. Хайнса. Автори намагалися визначити загальний характер образності у творах Голдінга. Наприклад, Б. Дік, і С. Хайнс наполягали на її символічній природі, Б. Олдсі та С. Вайнтрауб використовують термін «алегорія». Деякі дослідники (П. Грін, Ф. Кермоуд) концентрувались на пошуках християнських джерел символізму Голдінга, а інші – міфологічні (Дж. Бейкер). Спробою аналізу системи образів у творчості письменника вирізняються роботи А. Бройза, І. Мейліна, С. Хайнса. З часу публікації російських перекладів творів Голдінга, до дослідження творчості письменника долучаються радянські, а пізніше російські та українські дослідники (Е.З. Алєєва, Т.Г. Струкова, А.А. Чамєєв, А.А. Єлістарова, А. Захарова, Л. Мірошніченко та ін..).

У багатьох дослідженнях певне місце виділене символіці просторових образів: Храму, Острова, Піраміди. Серед найбільш цікавих і об'ємних можна виділити монографію фінського вченого Гюнелла Кліва «Елементи містицизму у трьох романах В. Голдінга» (1986) [67], присвячену аналізу низки ключових образів на прикладі романів «Злодюжка Мартін», «Шпиль», «Видима темрява». У монографії М. Сталамара «Система образів у романі В. Голдінга «Шпиль» (1977) [77], автор виявляє та класифікує декілька десятків символічних образів, знайдених ним у романі «Шпиль». Що ж до останнього роману письменника, то мусимо зазначити значно менший

дослідницький інтерес щодо нього. Окремі аспекти поетики і проблематики цього роману досліджувались у розвідках Н.Г. Владімірової [10], А.І. Кузнецової [23], В. Тайгер [80], Г. Стовби [44], О. Кеби [20] та ін..

Актуальність теми дипломної роботи полягає у тому, що образ Храму постає не лише центральним просторовим образом цих романів, а й характеризується символічністю і багатозначністю, потребує глибокого вивчення. Дослідження образу Храму як значимого елемента поетики дозволяє конкретизувати співвідношення художніх, наукових і релігійних інтенцій у творі, презентуючи їх як досягнуту єдність. Тим самим дослідження художнього твору в аспекті храмової символіки виявляється пов'язаним із визначенням міфологічних образів храму, що сприяє повнішому розкриттю глибинно-символічного змісту твору і розумінню авторської концепції.

Метою роботи є виявити специфіку втілення образу Храму у творчості В. Голдінга.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення комплексу завдань:

- дослідити співвідношення понять «художній образ» – «архетипний образ» – «міфологічний образ»;
- розглянути функціонування поняття образу Храму в історії культури;
- з'ясувати різноманітну інтерпретацію образу Храму в античній та готичній традиціях;
- визначити архетипні передумови формування образу Храму;
- простежити функціонування образу Храму в романі В. Голдінга «Шпиль»;
- проаналізувати специфіку образу античного Храму в романі В. Голдінга «Подвійний язык».

Об'єктом даного дослідження стали романи В. Голдінга «Шпиль» та «Подвійний язык».

Предмет дослідження – образ Храму в структурі романів В. Голдінга «Шпиль» та «Подвійний язик».

Методи дослідження. Поставлені завдання визначили необхідність використання наступних методів: структурно–функціонального, порівняльно–історичного, прийомів порівняльного аналізу, комплексного аналізу тексту, культурологічного аналізу.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх використання при розробці загальних курсів із вивчення англійської літератури ХХ століття в середніх і вищих навчальних закладах, а також спецкурсів, присвячених вивченню творчості В. Голдінга.

Наукова новизна дослідження визначається спробою аналізу специфіки функціонування образу Храму на матеріалі двох романів В. Голдінга, що дозволить поглибити уявлення про своєрідність авторської поетики.

Апробація роботи здійснювалась на науковій конференції студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи у 2019–2020 н. році (Кам'янець-Подільський, 23-24 вересня 2020 р.) .

Публікації. За результатами дипломного дослідження опублікована 1 стаття:

Валерська К.С. Роман «Шпиль» у творчій біографії В. Голдінга. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Випуск 13. Кам'янець–Подільський : Видавець Панькова А.С., 2020. С. 80–84.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел (81 позиція).

Дельфи), опис храму (тужливий бог Аполлон на вході і світяться внутрішні покої), храмове божество і його святилище (вівтар в печері). З одного боку, храм як продукт матеріальної культури (зовнішній простір) представлений храмом в Дельфах, де пророкує Арієка. З іншого, храм як явище Бога на землі (внутрішній простір) – всередині Арієки. Бог говорить устами жриці, він всередині неї і поза нею, але шлях до нього невідомий. Як плуває Арієка серед колон Дельфійського храму, так і шукає вона Бога в собі, шукає себе.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети, визначених завдань і окреслених методологічних принципів, у результаті проведеного дослідження було виокремлено, проаналізовано й охарактеризовано специфіку функціонування образу Храму у творчості В. Голдінга.

Простудіювавши різноманітні підходи до формулювання поняття «образ» у мистецтві та літературознавстві, з'ясовано неоднозначність у кореляції понять «художній образ» – «архетипний образ» – «міфологічний образ». У зв'язку з цим нами було студійовано різні погляди на вищезазначені категорії: М. Моклиці, Л. Тимофєєва, В.Є. Халізева, М. Еліаде, В.П. Руднева, Є.М. Мелетинського, О.М. Фрейденберг. Визначено, що змістовність поняття «художній образ» підтверджується тим фактом, що вже протягом десятиліть до нього звертаються спеціалісти різних наукових галузей та творчих професій. Найбільш інтенсивно та прискіпливо це поняття розглядається у мистецтвознавстві, літературознавстві та естетиці. Протягом століть науковці виявляють нові аспекти здавалося б осмислених понять, тобто розкривають нові якості знаного феномену. Такими якостями, зрештою, є архетипні образи та міфологічні образи, які відіграють у

поетичному творі роль філософсько-естетичних маркерів. Дана взаємодія зумовлює багатоплановість художнього змісту. Тому образ зосереджує в собі цю єдність та виступає репрезентантом світоглядного поліфонізму.

В даній роботі послуговуємось цими поняттями, зазначаючи, що міфологічний підтекст сучасного роману найбільш суттєво прочитується на рівні художнього простору. Просторові міфологічні образи є ключовими образами, які увібрали в себе концептуальні схеми руху авторської думки і структури, формуючи «скелет» авторської картини світу. Вивчення просторових міфологічних образів являє собою важливу область культурологічного та літературознавчого аналізу, оскільки дозволяє виявити взаємодію основних просторових і універсальних категорій у свідомості окремої людини (автора) і в історії розвитку базових культурних універсалій.

Серед просторових міфологічних образів особливе місце відводиться образу Храму. Визначено, що найбільш загальну, первинну символіку сакральних споруд представляють різні ракурси архетипових уявлень про Світову Вісь (Axis Mundi), які виражаються в таких символічних поняттях, як Світова Гора, Світове Древо і Сходи. Всі рівні буття знаходили символічне вираження в сакральних спорудах, сам акт зведення яких розглядався як повторення акту Творіння. Храм є репрезентацією сакральної ідеї вертикалі і світової осі, що проходить через центр (вершину гори).

Архетипічні передумови образу Храму не перестають залишатися значущими, навіть існуючи імпліцитно, глибоко прихованими в традиції. При цьому потрібно враховувати існування безлічі традицій, як релігійно-культурних, так і культурно-історичних, в яких втілюється храмовий архетип, а також безліч стилів, в яких ставлення до традиції може бути дуже різним, аж до її заперечення.

Дослідження особливостей античного храму дозволило визначити наступні його характеристики: відкритий простір, єдність з природою; наявність вівтаря та статуй богів; прямокутна форма сакральних споруд; доступність храмового простору лише для обраних (жерців); відсутність

колективних богослужінь у приміщенні храмів, звідси – байдужість грецької архітектури до простору, розташованому всередині стін; зберігання різного роду приношень, що перетворювало Храм на своєрідний музей та ін..

Аналіз показав, що характерними рисами готичної архітектури є чітко акцентована вертикальність і звернення до природних форм. Крім того, дослідники відзначають багату образність, структурну складність, активну сакральну спрямованість готичних храмів. Готика, а надто рання, вирізняється простотою інтер'єру та акцентним значенням простору. Жодна людина, увійшовши до собору, не може не відчутти власну нікчемність перед обличчям такої величі. Концепція простору у готичному соборі створює ефект чуда та благоговіння. Храм – місце зустрічі людини і Бога – в християнській традиції архітектурно встановлюється у вигляді хреста, який, в свою чергу, символізує не тільки Бога, але й Людину, Ісуса, розп'ятого на хресті. Класична модель католицького храму являє собою хрест, утворений перетином видовжених поздовжніх залів, нефів, та коротших поперечних залів, трансептів. Точка їх перетину, середохрестя – центральне місце композиції з підвищеною вежею зі шпилем. В соборній архітектурі шпиль традиційно символізує не просто прагнення душі до неба, але й божественну вертикаль, яка з'єднує Небо і землю, при цьому наділяючи Храм його основним змістом, який полягає у зіткненні світу Божественного і Земного.

У творчості В. Голдінга знаходимо два приклади репрезентації образу Храму – в романі «Шпиль» і романі «Подвійний язык».

Храм як актуалізація вічності в мінливому світі вже сам по собі постає життєво важливим і вічно актуальним феноменом. А в ті часи, коли абсолютні цінності змінюються і стають відносними, необхідність звернення до подібних явищ стає умовою їх актуалізації. Зведення шпиля зображено в романі В. Голдінга як ритуально-творчу дію, у якій поєднується людська воля і надлюдська зумовленість. Храмова символіка і мова оповідання є міфопоетичною підставою для пояснення авторської концепції творчості.

На сторінках роману «Шпиль» Храм перетворюється на окрему дійову особу твору і поступово зливається з образом центрального персонажу, настоятеля Джосліна, стаючи дзеркальним відображенням його душі і повторюючи його трагічну долю (поступове спустошення, внутрішній хаос, наближення загибелі). Особливість поетики «одухотворення» храму полягає в тому, що храм в романі постає то як живий організм (дерево, рослина), що має власне життя, то повністю ототожнюється з конкретною людиною, живе його життям.

Боротьба Джосліна з храмом, відчайдушні спроби відшукати фундамент, побудувати шпиль, всупереч будь-яким розумним доводам та законам природи, переноситься з рівня фабули у філософську площину – це боротьба Джосліна зі своєю природою, пороками і прихованими бажаннями, зі своїми внутрішніми протиріччями.

Таким чином, образ Храму поступово набуває притчової багатозначності. Храм порівнюється з людським тілом вже на перших сторінках роману, далі набуває рис живого організму і по ходу розвитку сюжету уподібнюється образу протагоніста, стає двійником Джосліна, будучи дзеркалом його душі і повторюючи його трагічну долю. Амбівалентна природа Храму, від початку закладена в ньому подвійність і суперечливість дозволяє розширити уподібнення Храму конкретній людині до порівняння з людською природою взагалі. На останніх сторінках роману шпиль, що з'єднує небо і грішну землю, що втілює темне і світле, матеріальне і божественне, раціональне і ірраціональне, що не має під собою твердого фундаменту і готовий впасти у будь-яку секунду, перетворюється на всеосяжну метафору людського життя.

Дослідження роману «Подвійний язик» дозволило зробити висновок, що образ Храму структурує, по суті, весь художній простір роману, втілюючи обов'язкові явища храмового континууму: дорога до храму (дитинство Арієкі, її дорога від будинку на березі моря в Дельфі), опис храму (тужливий бог Аполлон на вході і світяться внутрішні покої), храмове

божество і його святилище (вівтар в печері). Образ храму реалізується у тексті твору, з одного боку, як продукт матеріальної культури (зовнішній простір) представлений храмом в Дельфах, де пророкує Арієка; з іншого – храм як явище Бога на землі (внутрішній простір) – всередині Арієки. Бог говорить устами жриці, він всередині неї і поза нею, але шлях до нього невідомий. Як плутає Арієка серед колон Дельфійського храму, так і шукає вона Бога в собі, шукає себе.

На основі образу Храму вибудовується образний (Арієка-Піфія, що віщує в храмі Дельфійського оракула, персонажі сонму Храму), сюжетний (боротьба Арієки з власним даром, що виникає в стінах святилища), просторовий (Храм як основне місце дії) та ідейний (Книга як Храм, де панує непізнане Божественне Слово, протистояння «аполлонівського» і «діонісійного» начал у світі) рівні роману В. Голдінга.

Отже, образ Храму у творчості В. Голдінга постає значущим елементом поетики його творів: організує сюжет, стає суттю конфлікту, просторовим та символічним центром твору, самотійним образом в системі персонажів. Архетипна символіка та міфологічні паралелі, пов'язані з образом храму, розширюють змістовий план твору, формують оригінальну авторську концепцію світу та людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Агеева Е. Н. Роман У. Голдінга «Шпиль» : К вопросу о проблематике и поэтике. *Литература в контексте времени*. Уссурийск, 1997. С. 68–74.
- Аллен У. Традиция и мечта. Критический обзор английской и американской прозы с 20-х годов до сегодняшнего дня / пер. с англ. М. : Прогресс, 1970. 424 с.

- Аникин Г. В. Философско-аллегорический роман У. Голдинга. *Современный английский роман (пособие по спецкурсу для студентов филологического факультета)*. Свердловск : УрГУ, 1971. 310 с.
- Аникин Г. В. Эстетика Джона Рескина и английская литература XIX в. М. : Наука, 1986. 319 с.
- Архітектура стародавньої Греції. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Архітектура_Стародавньої_Греції (дата звернення : 30.09.20)
- Біблія / пер. І. Огієнка. *Біблія онлайн* : веб-сайт. URL : <https://bibleonline.ru/bible/ubio/> (дата звернення : 30.09.20)
- Берковский Н. Я. Романтизм в Германии / вступит. статья А. Аникста. Л. : «Художественная литература», 1973. С. 168-190.
- Большакова А. Ю. Литературный архетип. *Литературная учеба*. 2001. № 6. С. 171.
- Бочкарева Н. С. Роман о художнике как «роман творения» : генезис и поэтика. Пермь, 2000. 230 с.
- Владимирова Н. Г. Поэтика романа У. Голдинга «Двойной язык». *Вестник Новгородского государственного университета*. 2000. № 15. URL : <http://www.philology.ru/literature3/vladimirova-00.htm> (дата звернення : 20.10.20)
- Владимирова Н. Г. Формы художественной условности в литературе Великобритании XX в. : монография. Нижний Новгород, 1988. 188 с.
- Гегель Г.В.Ф. Эстетика : в 4 т. М. : Искусство, 1971. Т.3. 621 с.
- Генон Р. Символы священной науки. М. : Беловодье, 1997. 497 с.
- Голдінг В. Шпиль : текст. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2928> (дата звернення: 20.10.20)
- Гюго В. Собор Паризької богоматері : текст. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=704> (дата звернення: 20.10.20)

- Елистратова А. Уильям Голдинг и его роман «Шпиль». *Иностранная литература*. М., 1968. № 10. С. 211-218.
- Затонский Д. В. Искусство романа и XX век. М. : Худож. лит., 1973. 536 с.
- Захарова А. Л. Поэтика храму у творах художньої літератури (на матеріалі романів У. Голдінга «Шпиль» і Ю. Місіми «Золотий Храм») : дис. канд. філос. наук: 10.01.06 / Донецький національний ун-т. Донецьк, 2004. 174 с.
- Ивашева В. В. Литература Великобритании XX века. М. : Высшая школа, 1984. 488 с.
- Кеба А. В. А. Платонов и У. Голдинг: амбивалентность притчевого мышления. *Андрей Платонов и мировая литература XX века: Типологические связи*. Каменец-Подольский : Абетка-НОВА, 2001. С. 256–269.
- Кечерукова М. А. Символика храма в романе Уильяма Голдинга «Шпиль». *Известия РГПУ им. А. И. Герцена*. 2009. № 118 URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/simvolika-hrama-v-romane-uilyama-goldinga-shpil> (дата звернення: 29.10.20)
- Козлов А. Духовність як літературознавча категорія : монографія. К. : Акцент, 2005. 272 с.
- Кузнецова А. И. Пространственные мифологемы в творчестве У. Голдинга : автореф. дис. ... на присв. науч. степени канд. филол. наук : 10.01.03. М., 2004. 20 с.
- Лановик М. Б. Розвиток концептів «символ», «архетип» і «міф» у теоретико-літературних дослідженнях науки про переклад. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 22. Житомир, 2005. С. 150-155
- Лебедева Е. А. Уильям Голдинг. Все о человеке. URL : <http://www.xserver.ru/user/ugvoc/3.shtml> (дата звернення : 30.04.20)

- Литвиненко Н. А. Французский исторический роман первой половины XIX века: эволюция жанров : дис. ...док. филол. наук : 10.01.05. М., 1999. 431 с.
- Літературознавчий словник-довідник. / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К. : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
- Марков В. А. Литература и миф: проблема архетипов (к постановке вопроса). *Тыняновский сборник. Четвертые Тыняновские чтения*. Рига, 1990. С. 133-144.
- Мелетинский Е. М. О литературных архетипах. М. : РГГУ, 1994. 136 с.
- Миронов А. В. Мифопоэтика романа Э. Л. Войнич «Овод» в свете современных теорий мифа : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Нижегородский государственный ун-т им. Н. И. Лобачевского. Нижний Новгород, 2002. 211 с.
- Мірошниченко Л. Я. Архітектура і література у романі В. Голдінга «Шпиль». Літературознавчі студії : зб. наук. праць. К., 2010. Вип. 29. С. 293-300. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Lits/2010_29/293_300.pdf (дата звернення : 28.06.20)
- Мірошниченко Л. Я. Філософські домінанти художнього світу Вільяма Голдінга у романах морської трилогії «До краю землі» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.04. К., 1999. 21 с.
- Можяева А. Б. Иносказательные формы в романе XX века. *Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века* : сб. трудов / ред. кол. : А. Б. Базилевский, Ю. Н. Гирич, А. М. Зверев и др. М. : ИМЛИРАН, 2002. 251 с.
- Муратова К. М. Мастера французской готики XII-XIII веков : Проблемы теории и практики художественного творчества. М. : Искусство, 1988. 225 с.

- Николаев А. И. Основы литературоведения : уч. пос. для студ. фил. спец-тей. Иваново : ЛИТОС, 2011. 176 с.
- Нямцу А. Е. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования) : монографія. Черновцы : Рута, 2007. 520 с.
- Павлов Н. Л. Алтарь. Ступа. Храм. Архаическое мироздание в архитектуре индоевропейцев. М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2001. 146 с.
- Павличко С. Д. Вільям Голдінг і криза раціоналізму. *Лабіринти мислення. Інтелектуальний роман сучасної Великобританії*. К. : Наукова думка, 1993. С. 40–58.
- Павлычко С. Д. Философские романы Уильяма Голдинга. *Литература Англии. XX век*. Киев, 1987. 289 с.
- Рескин Д. Искусство и действительность (Избранные страницы). М., 1990. 276 с.
- Роднянская И. Б. Художественный образ. *Философский энциклопедический словарь*. М. : Советская энциклопедия / гл. ред. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов, 1983. 840 с.
- Ротенберг Е. И. Искусство готической эпохи. Система художественных видов. М., 2001. 236 с.
- Стеценко Е. А. Концепция традиции в литературе XX века. *Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века*. М., 2002. С. 47-81
- Стовба Г. С. Пізні романи Вільяма Голдінга: поетика і проблематика «відкритого твору» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.04. Сімферополь, 2008. 20 с.
- Струкова Т. Г. «Морская трилогия» У. Голдинга: традиция и новаторство. Воронеж, 2000. 172 с.
- Татарина Л. Н., Хитарова Т. А. . Архетипические образы Верха и Низа в романе с притчевым началом (А. Платонов, А. Мердок, У. Голдинг) : монографія. Краснодар : КубГУ «Плехановец», 2003. 116 с.

- Тимофеев Л. И. Основы теории литературы. М. : Просвещение. 1976. 548 с.
- Топоров В. Н. Гора. *Мифы народов мира. Энциклопедия в двух томах.* М. : Советская энциклопедия, 1992. Т. 2. С. 310-311.
- Топоров. В. Н. Древо мировое. *Мифы народов мира. Энциклопедия в двух томах.* М. : Советская энциклопедия, 1992. Т. 1. С. 398-399.
- Тресиддер Дж. Словарь символов / пер. с англ. С. Палько. М. : ФАИР-ПРЕСС, 1999. 448 с. URL : https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/ (дата звернення : 15.09.20)
- Трубецкой Е. Н. Смысл жизни. *Русские философы и смысл жизни : Антология.* М. : Издательская группа «Прогресс-Культура», 1994. С. 272.
- Флоренский П. А. Иконостас. М. : Искусство, 1995. С. 59
- Фрейденберг О. М. Миф и литература древности : 2-е изд., испр. и доп.. М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. 800 с.
- Хализев В. Е. Мифология XIX-XX вв. и литература. *Вестник Московского Университета. Сер. 9. Филология.* 2002. № 3. С. 7–21.
- Шаповал О. Г. Элементи притчовості в романі В. Голдінга «Шпиль». *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів і аспірантів : вип.. 3, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2004. Т. 2. С. 159-162.*
- Шаповал О. Г. Художня філософія Вільяма Голдінга: еволюція жанрових моделей : монографія. Кам'янець-Подільський : «ТОВ Друкарня «Рута», 2017. 204 с.
- Шаповал О. Г. «Шпиль» В. Голдінга як роман-міф. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Філологічні науки.* Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. Вип. 16. Т. 2. С. 237–246
- Шеллинг Ф. В. Й. «Система трансцендентального ідеалізму». *Собр. соч. : в 2-х т.* М., 1987. Т. 1. С. 479.

- Шукуров Ш. М. Храм и храмовое сознание (К проблеме феноменологии архитектурного образа). *Вопросы искусствознания*. 1993. № 1. С. 155.
- Элиаде М. Космос и история. М. : Прогресс, 1987. 312 с.
- Эристави Н. Наследники слова. *У. Голдинг. Двойной язык*. М., 2001. С. 220-240
- Эсалнек А. Я. Архетип. *Введение в литературоведение : основные понятия и термины*. М. : Высшая школа, 2000. 680 с. .
- Baker J. R. *Critical essays on William Golding*. Boston (Mass.): Hall, 1988. VIII, 197 p.
- Biles I. J. *Talk : Conversations with William Golding*. N.Y., 1970. 91 p.
- Boyd S. *The Novels of William Golding. Lectures in English University of St. Andrews*. N.Y. : Martin, 1988. 256 p.
- Cammarota R. S. *The Spire : A Symbolic Analysis. William Golding : Some Critical Considerations* / ed. by Jack Biles & Robert O. Evans. Lexington : University Press of Kentucky, 1978. P. 151–176.
- Cleve G. *Elements of Mysticism in three of William Golding's Novels*. Turku : Turun yliop., 1986. 388 p.
- Crompton D. *A View from the Spire : William Golding's Later Novels*. N.Y. : Blackwell, 1985. 211 p.
- Dick B. F. *William Golding*. N.Y. : Twayne Publishers, 1967. 156 p.
- Golding W. *A Moving Target*. L., Boston : Faber & Faber, 1984. 202 p.
- Golding W. *The Double Tongue*. URL : <https://www.litmir.me/bd/?b=395890> (дата звернення : 25.10.20)
- Golding W. *The Spire*. Harcourt, Brace & World, Inc. N.Y., 1964. 203 p.
- Hartt F. *Art: a history of painting, sculpture, architecture*. N.Y., 1989. 480 p.

- Kinkead-Weeks M., Gregor I. William Golding : A Critical Study. L., Boston : Faber & Faber, 1984. 292 p.
- Medcalf S. William Golding. Longman Group Ltd, 1975. 43 p.
- Oldsey B. S., Weintraub S. The Art of William Golding. N.Y. : Harcourt, 1965. 271 p.
- Stalhammar M. M Imagery in Golding's The Spire. Goteborg : Acta Universitatis Gothoburgensis, 1977. 140 p.
- The Cambridge Guide to the Arts in Britain. Vol.2. The Middle Ages. Cambridge, 1988. P. 22-23.
- The Nobel Prize in Literature 1983. *NobelPrize.org*. : веб-сайт. URL : <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1983/summary/> (дата звернення : 20.04.20)
- Tiger V. William Golding. The Dark Fields of Discovery. L., 1974. 244 p.
- William Golding. Official website : веб-сайт. URL : <https://www.william-golding.co.uk> (дата звернення: 20.11.2019)